

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ამერიკისმცოდნეობის ინსტიტუტი
ამერიკის შესწავლის საქართველოს ასოციაცია

ამერიკისმცოდნეობის 21-ე ყოველწლიური საერთაშორისო კონფერენცია

ებღვნება მეიფლაუერის ხელშეკრულების დადების მე-400 წლისთავს

**Institute of American Studies at Ivane Javakhishvili Tbilisi State
University**

The Georgian Association for American Studies

**21th International Annual Conference on American
Studies**

*The 2020 Annual conference of the American Studies is dedicated to **the 400th Anniversary of the Signing of the Mayflower Compact***

2020

ლაშა ჩხარტიშვილი

ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს შოთა რუსთაველის

თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი

შურისძიების შედეგი და მისი პერსპექტივა (არტურ მილერის „სეილემის
პროცესი“ მომზად მამყურებელთა თეატრში)

ართურ მილერის „სეილემის პროცესის“ სცენურ ინტერპეტაციას ქართულ თეატრში ხანგრძლივი და მდიდარი ისტორია აქვს. სხვათაშორის, პიესა გამორჩეულმა რეჟისორებმა სხვადასხვა თეატრში განახორციელეს ისე, რომ არა მხოლოდ მათ, როგორც რეჟისორებს მოუტანა წარმატება, არამედ ქართულ თეატრსაც. ბოლოს, 2017 წელს, „სეილემის პროცესი“ მოზარდ მაყურებელთა თეატრში განხორციელდა, რომლის რეჟისორიც თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი დიმიტრი ხვთისიაშვილი გახლავთ.

მიუხედავად ჩაკეტილი საზღვრების სრულად გახსნისა და ინფორმაციული ვაკუუმის გარღვევისა, ქართული თეატრის წინაშე პრობლემები დაკავშირებული დრამატურგიასთან (როგორც ორიგინალური, ეროვნული, ისე მთარგმნელობითი საქმიანობა) მაინც დგას. ეს პრობლემა ასახვას სწორედ თეატრების რეპერტუარზე ჰპოვებს. მოცემულ სურათზე ვლინდება, რომ ქართველ რეჟისორებს არ აქვთ სრული ხელმისაწვდომობა თანამედროვე უცხოურ დრამატურგიის ნიმუშებზე, მცირეა ინფორმაცია ახალ პიესებზე, ფაქტობრივად არ არსებობს ახალი თარგმანები, იწერება უმნიშვნელოდ მცირე რაოდენობის ახალი ქართული პიესები. ამიტომაც, რეჟისორების დიდი ნაწილი ქართულ თეატრში უკვე განხორციელებულ პიესებზე აკეთებენ არჩევანს და ცდილობენ მათ ახლებური სცენური ინტერპრეტაციით მაყურებელზე შეთავაზებას. დიმიტრი ხვთისიაშვილი ქეთევან ლორთქიფანიძისა და თემურ ჩხეიძის თარგმანის ვერსიას დაეყრდნო. ვფიქრობ, თარგმანმაც უზიბგა სპექტაკლის ტრადიციულ, აკადემიურ ფორმას, რაც დახვეწილ მხატვრულ ხარისხში განახორციელა მოზარდ მაყურებელთა თეატრმა საკუთარი შემოქმედებითი ძალებით.

სპექტაკლში ვერ შეხვდებით თანამედროვე თეატრისთვის დამახასიათებელ კომპონენტებს, მოჭარბებულ მულტიმედიას, ტენოლოგიურ სიახლეებს, ფიზიკური და არავერბალური თეატრის ელემენტებს. აქ ყველაფერი კლასიკურ, ტრადიციულ თეატრში დამკვიდრებულ აკადემიურ სტილს და პრინციპებს ემყარება. რეჟისორი არ ცვლის ეპოქას, სპექტაკლშიც პიესის მსგავსად, მოვლენები 1692 წელს სეილემში დატრიალებულ უცნაურ ამბებს ეხება. ართურ მილერის „სეილემის პროცესში“ ადამიანის რამდენიმე მანკიერ თვისებაზეა აქცენტი დასმული, რეჟისორი დიმიტრი ხვთისიაშვილი კი სპექტაკლს შურისძიების წყურვილზე დგამს. მთავარი

შურისმადიებელი სპექტაკლში აბიგიელია (თეკლა ჯავახაძე), თუმცა მაყურებელს მთელი აქცენტი ცოლ-ქმარზე ელიზაბეთ პროქტორზე (თამარ მამულაშვილი) და ჯონ პროქტორზე (ვახტანგ ჩაჩანიძე) გადააქვს, ვინაიდან არტისტები დეტალებში ისე ხატავენ თავიანთ პერსონაჟებს, რომ მათ მიმართ ყურადღება არ ნელდება. რეჟისორსაც აბიგაილის მიერ ჩადენილი დანაშაულის დადგენა და გამოძიება უფრო აინტერესებს და შესაძლოა ამიტომაც ექცევა ყურადღების ცენტრში პროქტორების ოჯახი.

რეჟისორი დამდგმელ ჯგუფთან ერთად მკაცრად იცავს პიესის ავთენტურობას და პირველწყაროდან აღმოცენებული ისტორიის რაკურსით გვიხატავს ჩვენს თანამედროვეობაში დომინანტადქცეულ ადამიანის თვისებას – შურისძიებას, თუმცა სპექტაკლში განვითარებული პრობლემების კვალდაკვალ სხვა თემები და პრობლემებიც იკვეთება, მათ შორის ადამიანური სისუსტეები, რომელთან ბრძოლა არც ისე მარტივია. ფიზიკურად გადარჩენას ღირსების დაცვის პრობლემა უპირისპირდება.

სპექტაკლი მაგიური რიტუალით იწყება, რომელიც პლასტიკაშია გადაწყვეტილი (ქორეოგრაფი გია მარღანია). ეს ეპიზოდი ერთადერთი და უკანასკნელი მისტიკური ეპიზოდია სპექტაკლში. გოგონების ცეკვა სცენის სიღრმეში ამორძალთა რიტუალს ჰგავს, მათი ერთი შეხედვით უწყინარი თამაში, რომელიც რიტუალად იქცა, სილუეტად მოჩანს, როგორც მისტიკური აქტი. ორმოქმედებიანი სპექტაკლის დიდი ნაწილი კი „კუდიანთა რიტუალის“ ბურუსით მოცული ამბის გამოძიებას ეთმობა. სპექტაკლშიც რეჟისორისთვის მთავარი არა ეს მისტიკური აქტია, არამედ მისით გამოწვეული შედეგები, რომელმაც სრული ქაოსი გამოიწვია სოფელში და აქ დატრიალებული ამბავი მთელ ქვეყანას მოედო.

ორიგინალურად გადაწყვეტეს სპექტაკლის ავტორებმა სივრცე, რომელშიც მოქმედება ვითარდება, სადაც წითელი ფერი დომინანტობს. ეს სივრცე ზოგადია და კონცეპტუალურიც. ირგვლივ კედლები და ჭერი მოვლენებს და პერსონაჟთა სახეებს სარკისებურად (არა მკვეთრად), მაგრამ ბუნდოვნად ირეკლავს. ამ სამყაროშიც ხომ ყველაფერი ბურუსითაა მოცული და ეს ბუნდოვანება არცაა გასაკვირი. სცენოგრაფი ლომგულ მორუსიძე წითელ აბსტრაქტულ და პირობით კედლებს ადამიანთა აჩრდილებსაც ატანს. ბურუსითმოცული ატმოსფეროს გასაძლიერებლად რეჟისორი

თანამედროვე ქართული თეატრის აუცილებელი ატრიბუტს – კვამლსაც იყენებს და რაც მთავარია ბლომად. მისტიკურ გარემოს სპექტაკლში სწორედ ქორეოგრაფიული პრელუდია და ბევრი კვამლი ქმნის და არა არტისტები – მისტიკური გმირები, რომელიც რიტუალის მონაწილეები არიან. ისინი სხვადახვა ფერის კაბაში გამოწყობილი ცდილობენ დაიცვან შეთქმულების წევრები და მათ ლიდერს აბიგაილს ისინი საერთოდ არ აღეგულებს. თეკლა ჯავახაძის გმირს აქვს შარმი და ლიდერის ფუნქციები, ის აბიგაილს წარმოგვიდგენს თვითდაჯერებულ, ძლიერ ქალად, რომელმაც დიდი ცხოვრებისეული გამოცდილება უკვე შეიძინა მიუხედავად მისი მცირე ასაკისა.

ამბები, რომელიც პიესის მიხედვით ერთი შეხედვით ერთმა უწყინარმა მსახურმა გოგონამ აბიგაილმა დაატრიალა, მთელი ქალაქი და ქვეყანა მოიცვა. შურისძიების მოტივით წამოწყებულ ომს უამრავი ადამიანის სიცოცხლეც შეეწირა. მსახიობი თეკლა ჯავახაძე მშვენივრად ახერხებს თვალთმაქცი, თავხედი და კადნიერი ქალის მხატვრული სახის შექმნას და მაყურებელში სიბრაზის გრძნობის გამოწვევასაც. საბოლოოდ ის მარცხდება, მაგრამ აბიგაილის შურისძიების წყურვილის მოკვლის წარუმატებელ პროცესს მაინც ეწირება ბევრი უდანაშაულო ადამიანი. მასიურ ქაოსში გადაქცეული პროცესი ბურუსითაა მოცულია და ამიტომაც ძნელია გამოარჩიო კეთილი და ბოროტი, მტყუანი და მართალი, მოვლენათა ანალიზი და თანმიმდევრობა კი ყველაფერს ნათელს ჰფენს, საბოლოოდ მაინც სიკეთე იმარჯვებს, მაგრამ უამრავი სულიერი და მატერიალური მსხვერპლის ხარჯზე. ასეთი ერთ–ერთი მსხვერპლი აღმოჩნდა თამარ მამულაშვილის გმირი ელიზაბეთ პროქტორი. მაყურებელი მის მიერ შესრულებულ გმირს მისი გამოჩენიდან თანაუგრძნობს. მსახიობის პირველივე გამოჩენიდანვე იგრძნობა, რომ სცენაზე პროფესიონალი არტისტი დგას, რომელსაც გააზრებული აქვს პერსონაჟის თითოეული სიტყვა და ქმედება. მსახიობს ზუსტად აქვს შერჩეული პერსონაჟისთვის დამახასიათებელი მეტყველების ტონალობა, ხმა და მოძრაობა. იგი ხატავს ღირსეული და ამაყი, პრინციპებისთვის თავდადებული გმირი ქალის მხატვრულ სახეს. ვფიქრობ, სპექტაკლში შექმნილ მხატვრულ სახეთა გალერეაში მისი ნამუშევარი ყველასგან გამორჩეული, გამართული, დახვეწილი და დასრულებულია. ვახტანგ ჩაჩანიძეს, რომელიც სპექტაკლში მთავარ როლს – ჯონ

პროექტორს ასრულებს, არც სცენური მომხიზვლელობა აკლია, არც როლისთვის საჭირო გარეგნობა და არც შინაგანი სექსუალობა, ისე როგორც არ აკლია მის მიერ შექმნილ როლს გააზრება, ზომიერი ემოციურობა და არტისტული სიმართლე-გულწრფელობა, მაგრამ მაინც რჩება ერთი უკმარისობის გრძნობა, როცა მის მიერ წარმოდგენილ გმირს – ჯონ პროექტორს უცქერ – ეს სასცენო მეტყველება და ხმაა, რომელიც, ვფიქრობ, დაძლევადია, თუკი მსახიობი ამ მიმართულებით საკუთარ თავთან იმუშავებს. გამორჩეულ მხატვრულ სახეს ქმნის სპექტაკლში ნუგზარ ყურაშვილი – დენფორტი, რომელიც მხატვრული დამაჯერებლობით, დარბაისლობით და ზომიერი დრამატიზმით გამოირჩევა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ეპიზოდური პარტერიდან, როცა ის თამარ მამულაშვილის გმირს პარტერის ცენტრიდან კითხავს. ის არ ყვირის, მოსამართლისთვის დამახასიათებელი სიდინჯით კითხავს ელიზაბეთს და ყველას ყველაფერი ესმის, ისე როგორც თამარ მამულაშვილის სცენიდან ჩურჩულიც კი ისმის.

სპექტაკლში ოცამდე მსახიობი მონაწილეობს. მათ შორის, კიდევ გამოირჩევა ორი პერსონაჟი. გიორგი კაჭახიძის მიერ შექმნილი ჯონ ჰეილის მხატვრული სახე და ვამეხ ჯანგიძის ჯაილს კორი. გიორგი კაჭახიძე გამართული სასცენო მეტყველებით, არტისტული სიდარბაისლით და გმირისთვის დამახასიათებელი დადებითი თუ უარყოფითი თვისებებით წარმოაჩენს სისტემის ერთ-ერთ რგოლს, რომელიც საკუთარ თავსაც (სტატუსს, მდგომარეობას) უფრთხილდება და თანაც ცდილობს სიმართლის მხარეს დგომას, რადგან მას მაინც შერჩენილი აქვს სინდიდის ნატამალი. მისი მსგავსები, პროტოტიპები რეალურ ცხოვრებაშიც ბევრი მოიპოვება დღეს, ისე როგორც ვამეხ ჯანგიძის მიერ გაცოცხლებული ჯაილს კორის მსგავსნი. მსახიობმა შექმნა ტიპაჟი, რომელიც გამოირჩევა სპექტაკლის სხვა მონაწილეთაგან.

მოზარდ მაყურებელთა თეატრის სპექტაკლი ჩვენი დროის აქტუალურ თემებს ისტორიული პრიზმიდან ეხმიანება. კუდიანთა დევნაში სიმართლეც ირკვევა, მაგრამ მას უამრავი ადამიანის სიცოცხლე და ოჯახი ეწირება, მათი გადარჩენა კი დაგვიანებულია. სპექტაკლი უფროსი მაყურებლისთვისაა გათვლილი და შთაბეჭდილებაც შესაბამისი გრჩება, თითქოს „მოზარდის არტისტებიც“ ამ წარმოდგენას უფროსებისთვის თამაშობენ... „სეილემის პროცესი“ არ ჰგავს აქამდე მოზარდ მაყურებელთა

თეატრისთვის აქამდე ნაცნობ სპექტაკლებს, მხატვრული ხარისხით და მისი მასშტაბურობით არც დიმიტრი ხვთისიაშვილის მოზარდ მაყურებელთა თეატრში აქამდე დადგმულ სპექტაკლებს ჰგავს, სადაც მხატვრული ხარისხი და დადგმის სტილისტიკა კლასიკური დრამატული თეატრის გამომსახველობით ხერხებს უტოლდება. ეს ეხება მსახიობთა საშემსრულოდლო დონესაც.

სპექტაკლი, როგორც დადგმიდან ჩანს (ამას თეატრის წარმომადგენლებიც ოფიციალურად აცხადებდნენ) ზრდასრული მაყურებლისთვისაა განკუთვნილი, თუმცა ურიგო არ იქნება, რომ სპექტაკლი მოზარდმა მაყურებელმაც ნახოს, ვინაიდან მასში დასმული პრობლემები და პიესის სიუჟეტით მოთხრობილი ამბავი, სწორედ ჩვენი დროის მოზარდი მაყურებლისთვისაა აქტუალურიც და ვფიქრობ, საინტერესოც, ვინაიდან, ჩვენს რეალობაში, ხშირად ვხვდებით მსგავს, მისტიკურ თამაშებში ჩაბმულ თინეიჯერებს, რომლებსაც მავანი გარკვეული ბოროტი ზრახვებისა და ინტერესებისთვის იყენებს, როგორც სპექტაკლში აბიგაილი მის თანასოფელელ მეგობრებს.

სწორედ ამიტომ, შემთხვევითი არ არის დიმიტრი ხვთისიაშვილის არჩევანი პიესაზე, რომელიც მსოფლიო დრამატურგიის კლასიკაცაა და დიდების პრობლემებთან ერთად, თინეიჯერების ყოფასაც ეხმიანება.

მოზარდ მაყურებელთა თეატრის „სეილემის პროცესი“ ქრონომეტრაჟით სცილდება მოზარდი მაყურებლისთვის განკუთვნილი სპექტაკლების ნორმებს, თუმცა სპექტაკლი იმდენად სანახაობრივია და სიუჟეტურად გამძაფრებული, რომ ვფიქრობ, მოზარდი მაყურებლის ინტერესი, მისი სცენაზე დატრიალებული მოვლენებისადმი არ უნდა განელდეს. თავად სპექტაკლი, როგორც პროდუქტი მოზარდ მაყურებელთა თეატრის უახლეს ისტორიაში განსაკუთრებული მონაპოვარია როგორც მხატვრული ხარისხის, ისე მისი იდეის ტირაჟირების თვალსაზრისით.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ანა კალანდაძე, ადამიანური ცოდვებით მოსარგებლე ხელისუფლება, ეკლესია და თავდახრილი საზოგადოება, ჟურნ. „გზა“, 13.120.2017.

-
2. გ. გვახარია, „სეილემის პროცესი“ მოზარდ მაყურებელთა თეატრში, რადიო თავისუფლება, გადაცემა „თავისუფლების ერთი საათი“, 4.10.2017.

Lasha Chkhartishvili

Doctor of Arts, Associate Professor

Shota Rustaveli Theatre and Film Georgia State University

The result of revenge and its perspective (Arthur Miller “salem process” in the youth theatre)

Summary

Arthur Miller's "The Saleem Process" Stage Interpretation Has a Long and Rich History in Georgian Theater. Implementation of this play has brought success to stage directors and Georgian theater. Finally, "The Saleem Process" was staged in the Tbilisi Youth Theater. The performance was directed by Dimitri Khvtisiashvili. Dimitri Khvtisiashvili's performance became the focus of revenge and its consequences. The report discusses the merits of the play.

ლელა ოჩიაური

*ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, პროფესორი
საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს
სახელმწიფო უნივერსიტეტი*

ახალი მიწების „ათვისება“ - როგორც სამოთხის/თავშესაფრის ძიების მეტაფორა -
ამერიკულ და ქართულ კინოში